

Turkish Studies

Social Sciences

Volume 13/10, Spring 2018, p. 335-351

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.13443>

ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info/Makale Bilgisi

✍ Received/Geliş: Nisan 2018

✓ Accepted/Kabul: Haziran 2018

✍ Referees/Hakemler: Doç. Dr. Suvat PARİN – Dr. Öğr. Üyesi
Abdullah ÖZDAĞ – Dr. Öğr. Üyesi Hasan Hüseyin GÜNEŞ

This article was checked by iThenticate.

MODERNLEŞEN ORDULAR VE BÜROKRASİDE YÜKLENDİKLERİ İŞLEV: OSMANLI ÖRNEĞİ*

Berna FİLDİŞ**

ÖZET

Osmanlı Devleti, 18. yüzyıldan itibaren benimsediği Batılılaşma siyasetiyle ekonomik ve siyasi gelişmelerin sonucu olarak ortaya çıkan modern dünyaya uyum sağlamayı, dolayısıyla ayakta kalmayı amaçlamıştır. 17. yüzyıla birlikte görünür hale gelen idari, mali ve askeri sorunların devlet merkezli algılanması, çözüm olarak görülen Batılılaşmanın da devletle sınırlı bir alanda hayata geçirilmesine neden olmuştur. Böylece kalemiye, ilmiye ve seyfiye olmak üzere üç sacayağı üzerine kurulu Osmanlı bürokrasisi, modern dünyanın Batı'da ürettiği yeni siyasi model olan modern devlet esaslarına dayalı bir dönüşüm içerisine girmiştir.

Osmanlı bürokrasisinde, söz konusu dönüşümün ilk ve en köklü olarak yaşandığı yönetici sınıf seyfiye olmuştur. Eğitim, teçhizat ve teşkilatlanma konularında modern orduları model alan Osmanlı ordusunun Batılı esaslar çerçevesinde güçlendirilmesiyle devletin de güçleneceği düşünülmüştür. Ancak savaş meydanlarında önceliklere benzer bir biçimde üst üste alınan yenilgiler amaçlanılana ulaşamadığını göstermiştir. Asli görevleriyle ilgili kendisinden bekleneni yerine getiremeyen seyfiye, Tanzimat Dönemi'nden itibaren bünyesinde belirginleşen modern kadroların öncülüğünde, Klasik Dönem'den farklı bir hareket alanına sahip olmaya başlamıştır. Tanzimat Dönemi ile başlayan bu farklılaşma, sırasıyla II. Abdülhamid ile İttihad ve Terakki Cemiyeti (İTC) Dönemlerinde yaşanan gelişmelerle daha da pekişmiştir. Ortaya çıkan ise Batı'da modern devletin iç ve dış egemenlik iddiasını yerine getirmekle yükümlü modern ordularla işlevsel açıdan örtüşmeyen askeri bir yapı olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Batılılaşma, Osmanlı, bürokrasi, seyfiye.

* Bu makale, 2013 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalında hazırladığım “Türk Modernleşmesi Bağlamında Askeri Bürokrasinin Bürokrasidedeki Yeri” başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, El-mek: bernafildis@bartin.edu.tr

---

**THE MODERNIZED ARMIES AND THE FUNCTION THEY
UNDERTAKE IN BUREAUCRACY: OTTOMAN CASE**

ABSTRACT

The Ottoman Empire aimed to adapt to the modern world, which emerged as the result of economic and political developments through Westernization politics adopted as of 18th century, and thus aimed to survive. The fact that administrative, financial and military problems, which became apparent in 17th century, were perceived as state-centred caused Westernization, which was considered as a solution, to be implemented in a state-limited area. Thus, the Ottoman bureaucracy based on three trivets as kalemiye, ilmiye and seyfiye underwent a transformation that is based on the principles of modern state, the new political model produced by the modern world in the West.

In the Ottoman bureaucracy, seyfiye was the ruling class where the transformation in concern was experienced first and most profoundly. It was thought that the state would also be strengthened by strengthening the Ottoman army, which took modern armies as a model in education, equipment and organizational matters, within the framework of Western principles. However, the defeats sustained one after the other on the battlefields in a similar fashion to the previous ones showed that they could not reach what was intended. Seyfiye, which was unable to fulfil what was expected from it regarding the principal duties, started to have a movement area different from the Classical Period in the pioneer of the modern establishments that became evident within its body as of Tanzimat period. This differentiation, which started in Tanzimat Period, was further strengthened through developments experienced in the periods of Abdul Hamid and the Committee of Union and Progress (CUP). What was emerged was a military structure that was not functionally compatible with modern armies which were obliged to fulfil the modern state's internal and external sovereignty claim in the West.

STRUCTURED ABSTRACT

The modern world, which corresponds to the economy-driven radical changes, has necessitated each Western power to form a different political model in order to organize and direct new relations primarily within itself, then in the world over the Western geography and non-West which was desired to be dominated. Within the framework of this necessity, the political model based on the small and multiple domination understanding of the Feudal Period operating as a 'closed circuit' was left behind and the modern state emerged in which centralization and specialization had been taken to forefront. The fact that the modern world has included non-Western made it inevitable for the state to use a more complex and organized violence device in order to accomplish the claim of sovereignty belonging to that state both in the West and in the different geographies of the world. The modern armies, as the essential elements of modern state, represented a form of sui generis organization from hierarchical order to soldier recruitment in order to fulfil the responsibility of ensuring internal and external sovereignty. However, the

political and military transformation experienced by the West was also reflected on the non-Western as a part of the modern world, and many states modelled themselves on the West. The non-Western states, which attempted to create the modern state within their own bodies by the Westernization movements, also created modern armies. These violence devices, despite having a similar form of organization, undertook functions whose sources are different from the West.

The Ottoman Empire, who adopted the policy of westernization as of 18th century in order to adapt the modern world and to find solutions to its problems, which had become permanent, redesigned its bureaucracy based on modern principles. It aimed at consolidating its central structure consisting of *kalemiye*, *ilmiye*, and *seyfiye* through applications that can be interpreted as 'internal' substitution understanding of modern state. As one of the trivets of the Ottoman bureaucracy, it is seen that the *seyfiye* had special significance on the Westernization movements. This is because, the change first started with the efforts of modernization in the army within the question of 'How to recover the Ottoman Empire?'. The reason for this is the fact that the state chalked the land losses experienced up to improved weapons and regular armies of the West.

Seyfiye class was reconstructed based on modern principles within the framework of Westernization politics as of Selim III period it was thought that the state would also be strengthened, if it became strong. It is seen that the modern armies established as means of internal and external sovereignty claims of modern states in the West were brought with the intention of solving the military problems that manifest itself in the Ottoman battlefields. The Ottoman army was tried to be transformed into the Western examples in terms of matters such as military training, organization and military recruitment practices. In this way, the internal organization of *seyfiye*, which had been dispersed since the 17th century, and its loyalty towards the state were tried to be re-established. However, encountering similar defeats sustained on the battlefields has created undesirable results in the modernization efforts of the army. The change provided in the organizational structure of the Ottoman army based on Western principles was accompanied by a simultaneous functional differentiation as well. In fact, as the efforts made on organization have deepened, the functional differentiation has emerged more clearly. The reaction of the differentiation in question is that the modern military post acquiring an increasingly comprehensive and long-term voice on state administration. Although, *seyfiye* attempted short-term intervention in the centre and the environment time to time by focusing on its own interests, it offered a structure that balances the *kalemiye* and *ilmiye* in general. However, throughout all Westernisation Period from Selim III to CUP, it gained the whole power and its field of movement in the state administration were almost 'permanent' beyond the boundaries drawn to it in the Classical Period. While this situation was related to the reflex of protecting its existence against traditional personnel at the beginning, after a while the ideology of 'sustaining the state' imposed on the politics of Westernization became more prominent. Increased sense of responsibility has originated from the schools of modern military posts. The fact that the modern military posts could not solve their problems in spite of both the formation, which they had, and the transformation experienced by the state on the basis of Westernization politics, allowed

modern military posts to be against every practice, which did not feel right to them, and to consider being more involved in the state administration as a right and obligation for themselves.

While the Ottoman seyfiye, as one of the trivets of the state, gained a different position in the administration according to the Classical Period, it could neither go back to its old 'glorious days' nor could be similar to the French and Prussian armies which it modelled itself on. Westernization politics led to the change of the existing military culture but the military culture, which could not be fully abolished, revealed a separate picture from the modern army structure at its source. Therefore, the seyfiye class functionally differentiated according to the examples at its source as it was in previous periods. The modern states, which emerged in order to carry out the new relations with the non-Western, have continued their existence in the world through modern armies, which they have created, over the places within themselves, in the Western geography and through the places that they want to control. In other words, the modern armies have become violence device used by each Western power to gain important grades in their relations in concern. Nevertheless, the modern army organization in a structure, which aimed at adapting to the modern world like the Ottomans, was established not as a means of internal and external sovereignty claim, but directly as one of the components of the state and after a while it transformed the state device, of which it consists a part of, through 'sustaining' responsibility that it undertook. For this reason, while in the modern state model, the relationship between the political device and the violence device corresponds to a hierarchy, in which the first determines the latter, the Ottoman modern military posts have positioned themselves as the implementing and producing source of Westernization politics and have identified with the state.

Keywords: Westernization, Ottoman, bureaucracy, seyfiye.

Giriş ya da Batı'da Modern Devletin Unsurlarından Biri Olarak Modern Ordunun Ortaya Çıkışı

Batı, 15. ve 16. yüzyıllarda görünürleşen ve içerisinde 'modern dünya'yı barındıran ekonomik ve siyasi bir dönüşüm içerisine girmiştir. Bu coğrafyanın dünya ile ticari ilişkilerini sürdüren Güney Avrupa'dan Doğu'daki zenginliklere ulaşmak isteyenler, arkalarına teknik ve teknolojik gelişim rüzgârını alıp Akdeniz sıkışıklığından açık denizlere doğru serüvenlere atılmışlardır. 1488'de Ümit Burnu'nun geçilmesi ve 1492'de Amerika'nın keşfi, dünyanın ticaret trafiğinin Akdeniz'den Atlas Okyanusu'na kaymasını sağlamıştır. Yeni ticaret yollarının bulunması ve hammadde kaynaklarına yani Batı için bir muamma olan Doğu zenginliğine ulaşılması, Orta Çağ'ın kendine yeter ekonomik yapısının geride kaldığı yeni bir dönemi başlatmıştır. Bu dönem Orta Çağ'ın toprak sahibi soylular, toprakta çalışan köylüler ve kendisine itaat edilmesini bekleyen kilise üçgeni etrafında 'kapalı devre' işleyen ve kralın varlığına karşın küçük egemenlik birimlerinden oluşan siyasi yapısının da yetersizleşmesine neden olmuştur. Böylece ekonomik ilişkilerin katalizörlüğünde modern dünya, kaynağı Batı'da yeni bir siyasi model olarak modern devleti üretmiştir.

Birbirine bağlı dış-iç gelişmelerin toplamı olarak görülebilecek yeni siyasi modelin özelliklerine daha detaylı bakıldığında, öncekilerde olmayan güçlü bir merkezîyetçiliğin ve denetimin varlığı dikkat çekmektedir. Üretim araçlarının kapasitesi, büyüyen işgücü ve ortaya çıkan

üretim Orta Çağ'ın kendi içine kapalı ve dağınık yerel otoritesi ile organize edilemeyecek kadar kapsamlı ekonomik ilişkilere karşılık gelmektedir. Nitekim modern devlet, toplumsal üretim ilişkilerinin tâbi olacağı kuralları saptama konusunda kendini yetkili kılmış ve yasal hakka sahip olmuştur. (Wallerstein, 1996: 43). Bu yetkiye bağlı olarak halktan düzenli olarak vergi toplanmasına imkân verecek hukuki düzenlemeler yapmak, dışarıdan gelecek mallara karşı gümrük duvarları oluşturmak, paranın değeri ile ilgili oynamalarda bulunmak en önemli sorumlulukları içerisinde yer almıştır. Karmaşık ekonomik süreçlerin yönetimini merkeziyetçi bir anlayış ve geniş bir denetim yetkisi ile yürüten modern devlet, kendi iç yapılanmasında da benzeri bir özellik sergilemiştir. Uzmanlaşmış bir yönetici kadronun varlığı bunun göstergesidir. Devlet görevlileri maaşlı, atanmaları için gerekli resmi vasıflara sahip olan tam zamanlı çalışanlardır. (Giddens, 2005a: 78). Bu nedenle Feodal Dönem yöneticilerinin tebaaları karşısında kendilerini 'özgür' kılan siyasi güce sahip olmamışlar, hukuk ve yasalar çerçevesinde oluşturulan yetkilerle sınırlandırılmışlardır. Dolayısıyla devletin sahibi değil, yöneticisidirler. "Yürütme araçlarının sahipliğinden tümüyle ayrılmış ve göreviyle ilgili herhangi bir mülkiyet hakkı iddia edemez..." (Weber, 2012: 61) konumları, modern devletin egemenle yönetenleri birbirinden ayırttığına göstergesi olmuştur. Söz konusu ayrışma uzmanlaşmaya ve yatay-dikey işbölümüne karşılık gelmektedir. Bu ise modern devletin ekonomik, toplumsal ve siyasi ilişkileri şekillendirme kabiliyetine sahip merkezi bir güç olarak kimlik ve hareket alanı kazanmasını mümkün kılmıştır.

Modern ordu, modern devletin hem doğal bir sonucu hem de asli bir unsurudur. Yeni ekonomik ve siyasi ilişkilerin devamlılığını sağlama amacındaki yönetme aygıtı, iç ve dış egemenlik ihtiyacını modern ordu aracılığıyla karşılamıştır. Dolayısıyla 19. yüzyılda her bir modern devlet varlığını korumak ve kendi lehine diğerlerinin hareket alanını kısıtlamak için gereken kapasite ve düzende ordular oluşturmuştur. Bu durum, önceki gibi geçici ordularla zaferler kazanabilmenin mümkün olmadığı modern dünyayı ve onun yönetimini eline almak isteyen her bir Batılı gücün teknik ve teknolojik gelişmeler eşliğinde silahlı güçlere daha fazla yatırım yapmasını imlemektedir. Sonucunda ise Avrupa devletlerinin askeri etkinliği en geniş anlamda artış göstermiştir. (Black, 2003: 253). Dolayısıyla modern ordunun iki yönlü işlevi olmuş, bir taraftan yeni ekonomik ilişkilerin katalizörlüğünde ortaya çıkan devletlerin Batı-İçinde birbirlerine üstünlük sağlama yarışlarında belirleyici bir rol üstlenirken diğer taraftan altlarındaki hammadde ve üstlerindeki insan gücü zenginlikleri ile Batı-dışı toprakların ele geçirilmesini sağlamıştır.

1800'lerden evvel subay kadrosu diye bir şey yoktur, 1900'lere gelindiğinde ise hemen hemen bütün büyük ülkelerde bu tip organlar mevcuttur. (Huntington, 2006: 21). Prusyalı bir subay olan Karl von Clausewitz, Batı-dışı'nın zenginliklerine tıpkı İngiltere ile Fransa gibi ortak olmak isteyen Prusya'nın askeri meselelerini teorize etmiş ve savaşı politikanın enstrümanlarından biri olarak alıp modern orduların önemini dile getirmiştir. Clausewitz'in ortaya koydukları, kısa sürede Prusya sınırlarını aşarak Batı coğrafyasının genelinde kışlaların oluşturulması, üniforma uygulamasına geçilmesi ve disipline dayalı askeri eğitim gibi konular üzerinden hızlı bir gelişim kaydedilmesi ile sonuçlanmıştır. Gelişimin ivmesi, modern ordularla Orta Çağ orduları arasında önemli farklar yaratmıştır. Bu çerçevede söylenebilecek ilk şey, modern orduların askerliği bir meslek haline getirdiğidir. Orta Çağ'ın düzensiz birliklerinin subay gücü olan soylular hem siyasi hem de askeri işlevler yüklenmiş ve birincisini öncelikli algılamışlardır. Savaşçılık bir aristokrat açısından hobi ya da daha ciddi terimler tercih edilirse bir varoluş biçimi olmuştur. (Belge, 2011: 135). Daha önce bir arada düşünülen siyasi iktidar ve askeri gücün varlığı, modern devletin inşasına paralel olarak hiyerarşik bir ilişkilenebilir evrilmiş ve birbirinden ayırıştırılmıştır. "Askeriyenin politik güçten ayrılması..." (Giddens, 2005b: 298) modern ordularda bir uzmanlaşmaya gidildiğini gösterdiği gibi, askerlerin de birer maaşlı çalışana dönüştüklerini ifade etmektedir. Aristokratların ve kralın merkezinde bulunduğu Orta Çağ orduları ile modern ordular arasındaki –askerliğin meslekleşmesinden bağımsız olmayan- bir diğer fark ise asker ihtiyacının karşılanma biçimi ile ilgili olmuştur. Orta Çağ'da asker ihtiyacı, toprak sahibi soyluların çağrısı ile işlerini bırakıp gelen

köylüler ve paralı askerlik yapanlarla yani toplama ordularla karşılaşmıştır. Köylüler, toprak sahibi soylulara hizmet anlayışıyla paralı askerler ise geçimlerini sağlayabilmek için savaşların asker gücünü oluşturmuşlardır. Buna karşın merkeziyetçi yapıları ile modern devletler geçici olmayan ordulara ihtiyaç duymuş ve daimiliklerini kitleselleşerek sağlamışlardır. Ulus temelli modern anlayış askerliği hem aristokratik kökenlerinden kopararak herkesin dâhil olabileceği bir meslek haline getirmiş hem de genel askerlik uygulamalarıyla ona daimilik kazandırmıştır. Bu konuda 1789 Fransız İhtilali bir milat teşkil etmiştir. Yanı sıra Prusya’da da 1865 yılında çıkarılan bir yasayla askeri eğitim ve sınavlara katılımda sınıfsal köken önceliği yerini yetenek merkezli bir anlayışa bırakmıştır. Dolayısıyla teşkilatlanma biçimleri, siyaset aygıtı ile kurdukları ilişki, süreklilik ve kitlesellik arz eden yapıları ile modern ordular, Orta Çağ ordularından tamamen farklılaşmışlar hatta karşılık geldikleri değişimin boyutu onları kendilerinden önceki tüm örneklerden ayırmıştır.

Ekonomi merkezli köklü değişimlere karşılık gelen modern dünya her Batılı gücün öncelikle kendi içinde, ardından Batı coğrafyasında ve egemenlik kurulmak istenen Batı-dışı üzerinden tüm dünyada yeni ilişkileri organize etmek ve yönlendirmek için farklı bir siyasi model oluşturmasını zorunlu kılmıştır. Bu zorunluluk çerçevesinde Feodal Dönem’in ‘kapalı devre’ işleyen küçük ve çoklu egemenlik anlayışına dayalı siyaset modeli geride bırakılmış ve merkeziyetçilik ile uzmanlaşmanın ön plana alındığı modern devlet ortaya çıkmıştır. Modern dünyanın Batı-dışı’nı da kapsamayı, bu devletin sahip olduğu egemenlik iddiasını hem Batı-ıçinde hem de dünyanın farklı coğrafyalarında hayata geçirmek için daha karmaşık ve örgütlü bir şiddet aygıtı kullanmasını kaçınılmazlaştırmıştır. Modern devletin asli unsurları olarak modern ordular, üstlendikleri işlevleri yerine getirebilmek için hiyerarşik düzenden asker alımlarına kadar ‘kendilerine özgü’ bir örgütlenme biçimini temsil etmişlerdir. Ancak Batı’nın kendi içerisinde yaşadığı siyasi ve askeri dönüşüm modern dünyanın bir parçası olarak 19. yüzyıldan itibaren Batı-dışı’na da yansımış ve pek çok devlet Batı’ya kendisine örnek almıştır. Batılılaşma hareketleri ile modern devleti bünyelerinde oluşturma çabasına girişen Batı-dışı devletler modern ordular da vücuda getirmişlerdir. Benzer bir örgütlenme biçimine sahip olmalarına karşın bu şiddet aygıtları, kaynağı Batı’dan farklı işlevler yüklenmişlerdir.

Osmanlı Batılılaşması ve Bürokraside Yaşanan Modern Dönüşüm

Osmanlı Devleti kuruluşundan itibaren Batı dünyasından kopuk bir duruş sergilememiştir. Osmanlı, tarihi boyunca Avrupa coğrafyası ile siyasi, iktisadi yönden bir beraberlik içinde olmuştur. (Ortaylı, 1995: 9). Çünkü kurulduğu ve fetihlerle yayıldığı bölge, diplomasi ve ticari ilişkiler anlamında Doğu kadar Batı ile de irtibatını kaçınılmaz kılmıştır. Bu irtibat, İslam coğrafyasına yapılan fetihlerle İpek ve Baharat Yolları’nda ve 15. yüzyıldan itibaren güçlendirilen donanmayla Akdeniz’de hâkimiyet kurmasına dönüşmüştür. Böylece Osmanlı egemen olduğu kara ve deniz parçaları üzerinden Doğu ile Batı arasında bir aracılık rolü yerine getirmiştir. Ancak “Doğu-Batı ilişkilerinde Doğu’nun ileri karakolu olma...” (Sezer, 1988: 168) sorumluluğuyla yerine getirdiği aracılık Batı’nın, yaşadığı içe kapanmayı aşmak için Doğu’dan gelen zenginliklerle doğrudan karşılaşma arayışına girmesine neden olmuştur. Bu arayış, Batı’nın okyanus ötesi yeni yollar bulmasını sağlamış ve “... ticari hareketlilik Akdeniz’den Atlas Okyanusu’na kaymıştır.” (Sezer, 1988: 178). Hayal ettiği kadar fazlasıyla karşılaşan Batı, Doğu’daki zenginliği kendi topraklarına taşıyarak önemli bir sermaye birikimi elde ederken Osmanlı ise aracılık rolünün yara almasıyla ticaret gelirlerinde daralma ve kayıp yaşamıştır.

Ortaya çıkan olumsuz tablo sadece Osmanlı’nın yeniden şekillenen dünyada kendini konumlandırılmamasıyla ilgili olmamış ancak Klasik Dönem’de* meydana getirilen ve ideal olduğuna inanılan düzenin idari, mali ve askeri sorunları Batı merkezli değişimle daha da palazlanıp

* Klasik Dönem ile kast edilen, Osmanlı’nın geleneksel devlet düzeninin korunduğu Batılılaşma hareketleri öncesi dönemdir.

devletin gerilemesine neden olmuştur. Bu sorunlara ıslahatlar aracılığıyla bir çözüm bulunamaması 18. yüzyıldan itibaren Batılılaşma adı altında yeni bir yol takip edilmesini gündeme getirmiştir.

Batılılaşma hareketleriyle "... daha önceleri başka şekilde gerçekleşen Batı ilişkileri, yani Batı'yı gözetim ve denetim altında tutmak, yerini Batı'daki gelişmelerden yararlanabilmek için Batı'yı yakından takibe bırakmıştır." (Tuna, 1991: 30). Osmanlı Devleti, yüzyıllık bir duraksamanın ardından yaşanan değişimi yerinde gözlemlemek ihtiyacı hissetmiş ve Avrupa başkentlerine gönderdiği geçici elçiler ona ihtiyaç duyduğu bilgiyi taşımıştır. Dolayısıyla Osmanlı vücuda gelen modern dünyanın farkına 18. yüzyıldan itibaren fiili olarak varmış ve kaynağındaki değişimlerin kendisini olumsuz etkilediğini fark edip çözüm olarak değişimlere uyum sağlamayı seçmiştir. Bu çerçevede Batı, Osmanlı tarafından bir model olarak görülmüş ve modern devlet teşkilatlanma biçimi "... zayıflayan imparatorluğu eski yüceliğine kavuşturacak daha doğrusu ölmemesini sağlayacak tek tedbir olarak kabul edilmiştir." (Tunaya, 1999: 28).

Klasik Dönem Osmanlı bürokrasisi, "... üretimle uğraşmayan bütün askeri grupları, din adamlarını ve bürokratları içermiştir." (İnalçık, 2009: 75). Padişah adına devletin yönetimini üstlenen bu üç sınıftan biri olarak kalemiye, "... hükümet yazışmalarını yürüten, mali kayıtları ve toprak mülkiyetini tutan görevlilerden oluşmuştur." (Findley, 2011: 5). Yani devlet içerisinde hem yönetim ve haberleşme sorumluluklarını yerine getirmiş hem de devletin muhasebesini idare etmiştir. Bir diğer sınıf olan ilmiye "... İslam dinini örgütlemek ve yaymak, birleşik bir Müslüman toplumunu sürdürmek, şeriatı uygulamak, cami ve medreselerde dini bilimleri anlatmak ve yeni ulema yetiştirmek görevlerini üstlenmiştir." (Shaw, 1994: 190). Merkezde şeyhülislam ve merkezin uzağındaki bölgelerde kadılar aracılığıyla temsil edilen ilmiye, devlet katında alınan kararların dini açıdan onaylanmasını sağlayan, dolayısıyla "... siyasi iktidara meşruiyet üreten..." (Reyhan, 2012: 212) sınıf olarak işlev görmüştür. Seyfiye ise ilmiye sınıfı gibi hem merkez hem de çevrede örgütlenmiş ve ehl-i seyf yani kılıç ehli olarak Osmanlı Devleti'ni korumak ve genişletmek, düzen ve güvenliğini sağlamak gibi görevleri ifa etmiştir. Osmanlı bürokrasisini meydana getiren üç yönetici sınıf, Orta Çağ Avrupa'sının küçük egemenlik birimlerinden farklı olarak merkeziyetçi bir devlet aygıtı içerisinde konumlanmışlar ve birbirlerini tamamlayan, devletin varlığının devamını sağlayan sacayakları olarak tanımlanmışlardır. Bunu mümkün kılan ise merkeze bağlı fakat birbirlerinden bağımsız bir yapı arz etmeleri olmuştur. Özerklikleri her birinin devlet yönetiminde güçlü olmasını ve diğerlerinin gücünü dengelemesini sağlamıştır. Bu konuda göz ardı edilmemesi gereken bir diğer unsur ise padişahlık makamının varlığıdır. Devletin mülk olarak görüldüğü Osmanlı düzeninde, padişahın mülk sahibi yani devletin sahibi olarak kabul edilmesi kendisine bağlılığı kaçınılmaz kılmıştır. Her yöneticinin bizzat padişahın onayı ile atanmasına yol açan bu anlayış, kişi merkezli bir siyasi yapılanmanın varlığına işaret etmektedir. Padişah, Tanrı'nın yeryüzündeki gölgesi ve "... tebaasını bu dünyada ve öbür dünyada refah ve selamete..." (İnalçık, 1958: 74) taşıyacak kişi olarak konumlandırılmıştır. Devletin, yüceltilen varlığı ile padişaha ait olduğu bu siyaset anlayışında yönetme işinde ona yardımcı olan kişiler ise 'kul' olarak tanımlanmışlardır. Kul sistemi ile kalemiye, ilmiye ve seyfiye sınıfından memurlar padişahın reayaya karşı taşıdığı adaletli bir yönetim sorumluluğunu yerine getirmesinde ona hizmet etmişlerdir. Osmanlı bürokrasisinin padişaha sonsuz itaatini içeren bu ilişki biçimi üç sacayağının birbirlerine göre dengede durup devlet içerisinde uyumlu hareket etmelerini kolaylaştırmıştır.

Padişah ile ona 'kulluk' eden sivil ve askeri bürokrasiden oluşan Osmanlı devlet düzeni, Klasik Dönem'de benimsenen 'her şeyin ideal hali ile var olduğu ve bu yüzden olduğu gibi kalması gerektiği' anlayışının terk edilmesine bağlı olarak değişimin odağı haline gelmiştir. Yaşanan değişim, devleti oluşturan her birimin doğrudan ya da dolaylı olarak Batılı bir anlayış çerçevesinde yeniden dizayn edilmesidir. Böylece 'padişahın her şeyin üstünde yer aldığı ve yönetici sınıf üyelerinin padişahın hizmetkârı olduğu' algısı Batılılaşma hareketleriyle değişmiş ve 1839 Tanzimat ile 1876 Meşrutiyet Dönemlerinde 'varlığına saygı duyulan ancak yetkileri sınırlandırılması gereken'

bir padişah algısı yerleşmiştir. Söz konusu değişiklik, geleneksel yönetim şemasında padişahın sahibi olduğu devlete verilen önem üzerinden yaşanmamıştır. Hatta Batılılaşma hareketlerinin temel amacı, devletin içinde bulunduğu çöküşü engellemek olmuş ve kronik hale gelen sorunların Osmanlı bürokrasisinin modern devlet anlayışına göre şekillendirilmesiyle ortadan kalkacağına inanılmıştır. Dolayısıyla sorunun kaynağı gibi çözümü de bürokraside aranmıştır. Bu yaklaşım, hem padişah karşısındaki konumları hem de birbirlerini dengeleyen güçleri açısından kalemiye, ilmiye ve seyfiyenin yeniden yapılandırılmaları ile sonuçlanmıştır.

1790'larda III. Selim'in Avrupa başkentlerinde sürekli bir Osmanlı diplomatik temsil sistemi kurma girişimi kalemiye içinde Batı yönelimli bir kadrodan söz etmeyi mümkün kılmıştır. (Findley, 2011: 37). Sonrasında düzgün ve yerleşik bir devlet düzeni oluşturmak amacıyla Dâr-ı Şûrâ-yı Bâb-ı Âli, Meclis-i Valâ Ahkâm-ı Adliye gibi üst kurullar açılmış ve yeni sivil bürokrasi daha da görünürlük kazanmıştır. Geleneksel kadroların yerine değil yanına eklenen bu kadrolar, Batılı temsilcilerle kolay iletişim kurabilecek ve Batı diplomasi diline hâkim devlet adamlarının yetiştirilmesi zorunluluğu ile ortaya çıkmışlardır. Bu çerçevede 1833 yılında Tercüme Odaları kurulmuş ve kalemiye içerisinde hız kazanan Batılılaşma; Mekteb-i Maârif-i Adliye, Valide Mektebi, Dârülmaârif, Mekteb-i Eklâm, Mekteb-i Fünûn-u Mülkiye, Mekteb-i Osmani gibi okulların açılmasıyla desteklenmiştir. Sıralanan okullarda yetişen yeni sivil bürokrasi, Çöküş Dönemi'nde Osmanlı Devleti'nin Batılı büyük güçlerle ilişkilerini devam ettirerek ömrünü uzatmıştır.

Batılılaşma hareketleri Osmanlı bürokrasisinin sacayaklarından ilmiyede uygulanmamıştır. Bu sınıfın, temsil ettiği değerler göz önünde bulundurularak değişimi dengeleyici bir güç olacağı düşünülmüştür. Ancak dışarıda bırakılmış olması, ilmiyenin yaşanan değişimden etkilenmediği anlamına gelmemektedir. Batılılaşmanın bir devlet politikası olarak uygulanmaya başlandığı III. Selim Dönemi'nden itibaren yönetime laik unsurların eklenmesi ilmiyenin hareket alanını daraltmıştır. Benzer gelişmelerin II. Mahmud Dönemi'nde de devam etmesi, "... yasama alanında dini hükümlerden bağımsız bir kural koyma..." (Heper, 1977: 56) usulü yaratmıştır. Bu usul, Batılılaşmayla ilgili her yeni adımın ilmiyenin onayına sunulması uygulamasını ortadan kaldırmamış ancak özellikle Tanzimat Dönemi'yle birlikte ulemanın ikinci plana itildiği bir dönem başlamıştır. İdari alanda yaşadığı gerileme, yüzyıllardır sorumlu ve hâkim olduğu eğitim ve adalet alanlarına da yansımış ve açılan laik karakterli okullar ile mahkemeler ilmiyenin Batılılaşma hareketlerinden rahatsızlık duymasına neden olmuştur. Söz konusu rahatsızlık ise yeniçeri ocağı gibi Batılılaşma hareketlerini kendi varlığı için tehlike olarak gören kesimleri yanına alıp isyanlar çıkarması ya da çıkan isyanları desteklemesi ile sonuçlanmıştır.

Batılılaşma hareketlerinin uygulandığı bir diğer sınıf olan seyfiye özel bir öneme sahiptir. Çünkü 'Osmanlı Devleti Nasıl Kurtulur?' sorusu çerçevesinde değişim ilk olarak ordunun modernleştirilmesi çalışmalarıyla başlamıştır. Bunun nedeni, devletin yaşanan toprak kayıplarını öncelikle Batı'nın sahip olduğu gelişmiş silahlara ve düzenli ordulara bağlamasıdır. III. Selim Dönemi'nden itibaren Batılı tarzda eğitim veren askeri okulların açılması, Almanya ve Fransa gibi ülkelerden asker kökenli danışmanların davet edilmesi sipahilerin etkisini kaybetmesinden sonra üst üste yenilgiler alan Osmanlı ordusunun Batılı bir anlayışla tekrar yaratılmasını sağlama amaçlıdır. Böylece III. Selim Nizam-ı Cedid Ordusu adı altında önemli sayılabilecek askeri yeniliklere girişmiş ve bu yolda önemli bir mesafe kat etmiştir. (Sander, 1993: 168). Ancak Batılılaşma hareketlerini seyfiye içerisinde destekleyenler olduğu gibi, buna karşı çıkanlar da olmuştur. Yeniçeriler 1807 yılında Kabakçı Mustafa İsyanı ile tepkilerini net bir şekilde ortaya koymuşlardır. Nizam-ı Cedid Ordusu'nun kaldırılmasını istemelerinin nedeni, Batılı bir anlayışla oluşturulmuş yeni yapının 17. yüzyıldan itibaren sahip oldukları hâkimiyeti ortadan kaldıracağına inanmalarındır. Bu hâkimiyet, yeniçerilerin devlet içerisinde kendi çıkarlarını merkeze koyar bir varlık göstermelerine yol açarken Osmanlı Devleti'nin askeri alanda yaşadığı sorunları daha da derinleştirmiştir. Ancak III. Selim zamanında yarıda kalan askeriyenin modernleştirilmesi çalışmaları, II. Mahmud Dönemi'nde tekrar

başlamış ve "... Avrupa usulünde bir ordu kurulması karşısında dikilen mukavemet..." (Kartal, 1995: 180) 1826 yılında yeniçeri ocağının ortadan kaldırılması ile sona ermiştir. Bu gelişme, Osmanlı bürokrasisinin sacayaklarından biri olan seyfiyenin baştan ayağa yeniden teşkilatlandırılmasını sağlamıştır.

18. yüzyılda uygulanmaya başlanan Batılılaşma siyaseti hedeflenenin ötesinde bir değişim yaratmıştır. Her ne kadar makamın varlığı tartışmaya açılmamış olsa da devletin sahibi ve Allah'ın yeryüzündeki temsilcisi olarak görülen padişah, gittikçe güçlenen ve Bâb-ı Âli ile simgelenen modern Osmanlı bürokrasisi karşısında çoğu zaman atıl kalmış ve geleneksel unsurların ittifak kurduğu bir odağa dönüşmüştür. II. Abdülhamid'in kişi merkezli geleneksel bir anlayışı uyguladığı 33 yıllık iktidarı dışında Osmanlı, sırasıyla modern sivil ve askeri bürokrasinin hâkim olduğu Tanzimat ve İttihad ve Terakki Cemiyeti (İTC) Dönemlerini yaşamıştır. Ancak modern sivil ve askeri kadroların hızlı yükselişi, geleneksel kadroların ortadan kalktığı anlamına gelmemiştir. Batılılaşma siyasetinin dolaşıma girmesiyle Osmanlı bürokrasisi geleneksel ve modern ayırımına dayalı ikili bir yapı arz etmiştir. Bu da Osmanlı Devleti içerisinde dünyayı algılayışları birbirinden farklı iki yönetici kanat yaratmıştır. Yaşanan sorunları farklı tanımlayan iki kanadın, sorunlara yönelik çözüm önerileri de birbirinden farklı olmuştur. Ortaklaştıkları tek nokta, devlet yönetimi üzerinde kurmak istedikleri hâkimiyettir. Geleneksel bürokrasi, değişimi desteklemeyip engeller bir tutum takınmış ve zayıflayan hâkimiyetini güçlendirmeyi istemiştir. Modern bürokrasi ise "... Batılı reformlar yaparak devletin içinde bulunduğu çözülmeye çare olmayı amaçlamış..." (Yalçındağ, 1970: 51) ve devlet içerisindeki 'geleneksel' belirleyiciliği ortadan kaldırmaya çalışmıştır. Bu bağlamda ilmiye, Batılılaşma hareketlerinden 'etkilenen' olarak gelenekselliğini korurken kalemiye, geleneksel ve Batılı kadroları bünyesinde aynı anda barındırmış ve seyfiye, yeniçeri ocağının kaldırılmasına karşın yüksek rütbeli subaylar içerisinde geleneksel kadroların etkisinin devamına sahne olmuştur. Bu durum Osmanlı bürokrasisinde bir geleneksel ve modern gerilimine yol açmış, Klasik Dönem'de bozulmamasına dikkat edilen sınıflar arası ve içi denge ortadan kalkmıştır.

Modern dünyaya uyum sağlamak ve kalıcı hale gelen sorunlarına çözüm bulmak için Batılılaşma siyasetini benimseyen Osmanlı, bürokrasisini modern esaslara göre yeniden dizayn etmiştir. Modern devlet anlayışının 'içeride' ikame edilme çalışmaları olarak da yorumlanabilecek uygulamalarla 17. yüzyıla kadar varlığını koruyan merkezî yapıyı sağlamlaştırmayı amaçlamıştır. Ancak dönüştürülecek yapının kaynağındakinden farklı olması, modern devlet model alınarak uygulanan değişimin farklı sonuçlar vermesine yol açmıştır. Bu bağlamda Klasik Dönem'in sacayaklarını oluşturan kalemiye, ilmiye ve seyfiye sınıflarını kapsayan Batılılaşma hareketleri, geleneksel ile modernin bir arada bulunduğu ikili bürokratik bir yapı ortaya çıkarmıştır. Ne 'ideal düzen' olarak görülen geleneksele geri dönülebilmiş ne de Batılı modern devletlerden biri haline gelinmiştir. Değişim, güç dengesi ile birbirine bağlı sınıfların devlet yapısı içerisinde –var olan dengeyi de ortadan kaldıran- bir yeniden konumlanma yaşamalarına neden olmuştur. Kalemiye, kendi sorumluluk alanı dâhilinde uyguladığı 'denge siyaseti' ile Osmanlı Devleti'nin ömrünü uzatma çabalarında en önemli merkez olmuş, ilmiye kaybettiği geleneksel rolün üzerine modern kadrolara karşı düzenlenen kalkışmaların merkezi olmak dışında bir rol ekleyememiştir. Seyfiye ise Batılılaşma siyasetini kendi bünyesinde en radikal biçimde uygulayan sınıf olarak asli sorumlulukları ile ilgili parlak sonuçlar elde edememiş, buna karşın devlet içerisinde farklı işlevler yüklenerek varlığını ve önemini korumuştur.

Modernleşen Bürokrasinin Unsurlarından Biri Olarak Osmanlı Ordusu

Osmanlı bürokrasisinde köklü değişimler yaratan Batılılaşma; III. Selim ve II. Mahmud Dönemlerinde sistemli olarak başlayan, 1839 Tanzimat Fermanı ile kapsamını genişleten, II. Abdülhamid Dönemi'nde padişahın merkezde olduğu geleneksel bir anlayışı içeren ve 1908 sonrasında modern sivil ve askeri kadroların oluşturduğu İTC'nin belirleyiciliğinde bir devlet siyaseti olarak sürdürülmüştür. Her bir dönem, devletin yeniden dizayn edilmesi açısından farklı

‘doz’ları içerse de Batılılaşma kesintisiz olarak devam ettirilmiştir. Söz konusu siyasetin uygulandığı yönetici sınıflardan biri olan seyfiyede yaşanan değişim, iç teşkilatlanmadan devlet yapısında üstlenilen işlevlere doğru genişleyen bir ilişki sarmalı ortaya koymuştur. Bu bağlamda yukarıda verilen dönemlendirmeler üzerinden seyfiyedeki teşkilatlanma-işlev sürecine daha yakından bakmak gerekmektedir.

Osmanlı Devleti’nde askeri Batılılaşma, III. Selim Dönemi’nden itibaren planlı bir biçimde yürütülmüştür. Padişahın kendisine bağlı bir ordu kurma isteği onu bu dönemdeki reformların öncüsü yapmıştır. (Moreau, 2010: 4). 1792 ve 1793’te çıkarılan fermanlarla Avrupa modeline dayalı yeni süvari ve topçu birlikleri kurulmuş, 1794’te ise Fransız ve Alman subayların yetiştirdiği yeni bir piyade sınıfı vücuda getirilmiştir. Ayrıca deniz kuvvetlerinin mühendislik okulları geliştirilmiş ve 1795 yılında kara kuvvetleri için de bir mühendislik okulu açılmıştır. Asker alımlarının bir standart çerçevesinde yapılmaya çalışıldığı bu dönemde, yaklaşık 30 bin askerden meydana gelen Nizam-ı Cedid ordusunun harcamalarını karşılamak için tımar gelirlerinin toplandığı ayrı bir hazine oluşturulmuştur. III. Selim Dönemi’ndeki bu düzenlemelerle -Batılılaşma siyasetinin devleti güçlendirme amacı ile örtüşür olarak- seyfiye sınıfının savaşma yeteneği ve sadakati arttırılmaya çalışılmıştır. Ancak yeni ordunun sorunların kaynağı olan mevcudun yanına kurulması, yapılan düzenlemelerin kapsam ve etki düzeyi açısından sınırlı kalmasına neden olmuştur. Ne ıslah edilmeyi ne de kendi dışında bir ordunun kurulmasını kabul eden yeniçerilerin varlığı, Batılılaşma siyasetinin ilk adresi olan seyfiyede istenenin tam olarak elde edilememesi sonucunu doğurmuştur. Ancak bu dönem hayata geçirilen düzenlemeler, modernleşmenin zaman içerisinde hem bu sınıfta hem de devlet genelinde genişleyerek devam edeceğinin habercisi olmuştur.

III. Selim Dönemi’nde başlayan askeri Batılılaşma, ardılı II. Mahmud Dönemi’nde daha köklü bir değişim çabası ile devam etmiştir. 1826 yılında kurulan Asâkir-i Mensûre-i Muhammediye ordusu Avrupalı çağdaşlarının kopyası olarak oluşturulmuştur. Yeni ordunun yapılandırılmasında devrim sonrası Fransa’ından esinlenilmiştir. Her biri 8 bölükten oluşan taburlar meydana getirilmiş; 3 tabur, miralayın komuta ettiği 1 alay; 2 alay, mirliva komutasında 1 liva meydana getirmiştir. (Hale, 1996: 28). Batılı modelin tam olarak uygulanabilmesi için bu dönem de yabancı subaylar danışmanlık görevi ile Osmanlı ordusuna dâhil edilmişler ve III. Selim Dönemi’nin Fransız subaylarının yerini Prusyalı subaylar almıştır. Bunlardan en önemlisi 1835 yılında özel bir ziyaretle Osmanlıya gelen Bernhard von Moltke’dir. Moltke, gözlemlerine dayanarak hazırladığı raporda ordunun tahsilli subay yokluğu sorunu yaşadığından, haremden yetişmiş komutanlarla idare edildiğinden ve mevcut kuvvetler arasında bir komuta birliğinin olmadığından bahsetmiştir. Sunduğu öneriler ve duyulan ihtiyaç doğrultusunda 1836 yılında bir subay sınıfının yetiştirilmesi amacıyla Mekteb-i Ulûm-u Harbiye’nin açılması, orduda modern kadroların yetiştirilmesi adına atılan önemli adımlardan biri olmuştur. Kısa süre içerisinde her biri 27 bin askerden oluşan yaklaşık 31 tabura sahip yeni ordu, II. Mahmud Dönemi’nde seyfiyede yaratılmaya çalışılan dönüşümün kapsamını ortaya koymaktadır. III. Selim Dönemi’nde olduğu gibi bu dönem de amaçlanan merkeziyetçiliğin sağlanarak devletin güçlendirilmesi olmuştur. Ancak seyfiyedeki çalışmalara bir önceki dönemde olduğu gibi ‘geleneksel askeri gücün yanında modern askeri güç’ anlayışı ile değil, mevcudun tasviyesi ile başlanmıştır. Bu, hem kendi içinde hem de devlet aygıtı ile ilişkilerinde kontrol edilebilir bir yapının inşa edilmesi çabasının yansımasıdır. Batılı değişime ayak direyen kadroların ortadan kaldırılmasının ardından kurulan Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye’nin seraskerlik makamına bağlanması da aynı çabanın bir başka sonucudur. Kara ordusuna komutanlık eden ve İstanbul’un asayişinden sorumlu tutulan serasker, askeri birimlerin dağınlığının aşılması yani seyfiyenin merkeze bağlanması işlevini yerine getirmiştir. Bu nedenle II. Mahmud Dönemi, seyfiyede yürütülen Batılı modern bir anlayışın yerleştirilmesi çalışmalarında daha ciddi bir aşamayı temsil etmektedir.

III. Selim ve II. Mahmud Dönemleri, modern ordunun inşa edilmesi çalışmalarında başlangıç noktasıdır. İlk dönemde seyfiye sınıfı üzerinde kontrol kabiliyetine sahip olunmaması, ‘yeni’

kadroların ‘eski’ lerin yanına kurulması girişimlerine yol açmış ancak çıkan Kabakçı Mustafa İsyanı bunun mümkün olmadığını ortaya koymuştur. II. Mahmud ise yeniçeri ocağını kapatarak tamamen ‘yeni’ kadrolar üzerine inşa edilmiş bir değişimi hayata geçirmiştir. Bu bağlamda üst rütbeli ‘eski’ kadrolar İTC Dönemi’ne kadar varlıklarını koruyup devletin genelinde yaşanan ikiliğin bu sınıfta da görülmesine neden olmuşlar ancak 1826’da ‘eski’ anlayışa dayalı asker kaynağının kurutulması ile seyfiye, Tanzimat Dönemi’nden itibaren yeni bir işlevle ortaya çıkmasını sağlayacak zemine sahip olmuştur.

1839 yılında Gülhane Parkı’nda okunan bir fermanla başlayıp 1876 yılına kadar devam eden Tanzimat Dönemi, modernleşme çalışmalarında devletin hem iç hem de dış unsurlara karşı daha fazla sorumluluk altına girmesine neden olmuştur. Tüm tebaanın kanunlar önünde eşit olduğu fikrinin hayata geçirilmesi amacıyla yapılan idari ve hukuki değişiklikler, Batılı birikimin bürokraside daha geniş bir alanda dolaşıma girmesini sağlamıştır. Bu tabloya bağlı olarak Tanzimat Dönemi modern kadroların devlet yapısı içerisinde görünür ve belirleyici olmalarına karşılık gelmiş, içerisinde barındırdığı modern unsurlarla seyfiye sınıfı ise söz konusu atmosferden payına düşeni almıştır. Nitekim Osmanlı ordusu içerisinde önceki dönemlerden devralınan Batı merkezli teşkilatlanma çalışmaları bu dönemde de devam etmiştir. Modern ilkelerle hem kendi içinde hem de devlete sadakat açısından düzenlenmeye çalışılan askeri kuvvetler, 1842’de ilk ikisi İstanbul ve Boğazlarda, üçüncüsü ise Makedonya’da olmak üzere altı ordu olarak yapılandırılarak yeniden örgütlenmiştir. (Hale, 1996: 31). Ayrıca taşrada eyalet ordularının kurularak İstanbul’daki seraskere bağlanması seyfiyenin sadece merkezde değil, çevrede de kontrol altına alınması çalışmalarının yürütüldüğünü göstermektedir. Bu dönem -özellikle 1845 yılından itibaren- daha önce yürürlüğe konması planlanan zorunlu askerlik uygulaması imparatorluğun çoğu bölgesinde resmen başlatılmıştır. (Zürcher, 2009: 93). Söz konusu uygulama ile gayrimüslimlerden askerlik hizmeti yapmaları istenmiş ancak askerlik yükümlülüğünün hem Müslümanlar hem de gayrimüslimler için bir bedel karşılığında yapılmış sayılmasına da imkân tanınmıştır. Bu uygulamaya rağmen 1877 yılında Osmanlı ordusunun asker sayısının 400 bine ulaştığı bilinmektedir. Tanzimat Dönemi’nde kara ordusunun yanı sıra donanmanın da göz ardı edilmediği söylenmelidir. Özellikle Abdülaziz Dönemi’nde deniz gücüne önemli yatırımlar yapılmış ve “... 21’i zırhlı olmak üzere 36 savaş gemisi ile Osmanlı Avrupa’nın en büyük üçüncü donanma filosuna sahip olmuştur.” (Hale, 1996: 31). Kara ve deniz gücü yanında askeri eğitim konusunda da önemli adımlar atılmış ve hem merkezde hem taşrada askeri okullar açılmıştır. Ordunun modern subay ihtiyacını karşılamaya dönük bu çalışmalar çerçevesinde 1855’ten itibaren askeri ortaokullar olarak görülebilecek rüşdiyeler ve askeri liseler olarak görülebilecek idadiler hizmete girmiştir. Askeri yüksekokul olan Mekteb-i Harbiye’yi tamamlayan rüşdiyeler ve idadiler, modern subay kadrolarının bir eğitim zinciri içerisinde yetiştirilmelerini mümkün kılmıştır.

Tanzimat Dönemi’nin, Batılılaşma siyasetinin uygulayıcısı modern kadroları bürokrasi içerisinde daha görünür ve belirleyici kıldığına yukarıda değinilmişti. Modern birikimin devlet içerisinde hem daha yoğun olarak dolaşıma girmesini sağlayan hem de söz konusu dolaşımın bir sonucu olarak palazlanan modern kadrolar, zaman içerisinde Batılılaşmanın uygulanış biçimine ve dozuna muhalefet eden hareketlere de kaynaklık etmişlerdir. Genç Osmanlılar bu açıdan önemlidir. İbrahim Şinasi, Ziya Paşa ve Namık Kemal’in başını çektiği ve meşrutiyetin ilan edilmesi istemiyle siyasi mücadele veren Genç Osmanlılar, bürokrasinin daha keskin bir yönetim anlayışı etrafında yeniden örgütlenmesiyle sorunların aşılabileceğini düşünmüşlerdir. Dolayısıyla bu hareketin, içinden geldiği Tanzimat bürokrasisi ile ortak bir amaca sahip olduğu ancak Batılılaşma siyasetinin pratiğe dönük tarafları açısından ondan ayrıştığı görülmektedir. Özellikle Tanzimat Dönemi’nin sonlarında, modern esaslara göre yetiştirilmiş ve Genç Osmanlılar içerisinde yer alan subayların devletin izlemesi gereken Batılılaşma siyaseti ile ilgili tartışmalara belirgin olarak dâhil oldukları dikkati çekmektedir. Bu nedenle “Osmanlı İmparatorluğu’nda bir meclis-i meşveret’in kurulmasını sağlayarak siyasi iktidarın paylaşılmasını kurumsallaştırmak, kuvvetler ayrımı sağlamak...” (Mardin, 1996: 31) gibi amaçları olan Genç Osmanlıların talepleri söylemlerle sınırlı kalmamış,

padişahın tahttan indirildiği ve meşrutiyetin ilan edildiği bir sürece dönüşmüştür. İlgili sürece daha yakından bakıldığında, Serasker Hüseyin Avni Paşa ve Askeri Mektepler Nazırı Süleyman Paşa'nın padişahın tahttan indirilmesi aşamasında önemli sorumluluklar üstlendikleri görülmektedir. Modern esaslara göre oluşturulmuş askeri güçler, iki askerin öncülüğünde Dolmabahçe Sarayı'nı hem karadan hem de boğazdan kuşatmış ve Abdülaziz herhangi bir direniş sergilemeden tahttan çekilmiştir. Bu müdahale, seyfiye içerisindeki modern askeri kadroların Genç Osmanlılar hareketiyle ilişkilerini somut olarak ortaya koymuştur. Nitekim kısa bir süre sonra ilan edilen meşrutiyet, seyfiyenin bürokratik düzeni yeniden şekillendiren bir yönetim değişikliğinde doğrudan rol üstlenir pozisyona geçmesini sağlamıştır. Bu ise sahip olduğu modern kadrolar üzerinden yeni bir yola girdiğinin göstergesi olmuştur.

Meşrutiyetin ilan edilerek Kanun-i Esasi'nin yürürlüğe girmesini sağlayan padişah II. Abdülhamid'dir. Ancak kısa bir süre sonra Osmanlı-Rus Savaşı'nın gündeme gelmesi ile 'istibdat' olarak nitelendirilen ve 33 yıl süren dönem başlamıştır. II. Abdülhamid Dönemi, bürokrasinin kişi merkezli geleneksel anlayış çerçevesinde kontrol altına alındığı bir karakteristiğe sahip olmuştur. Bu noktada sivil ve askeri kadrolar devlet yönetiminde padişahın iradesinin uygulayıcıları olarak iş görmüşlerdir. Dönemin bürokrasiyi konumlandığı yere rağmen Batılılaşma siyaseti sekteye uğramamıştır. Batı hemen her yönüyle Osmanlı açısından güncel olarak takip edilen bir merkez olmaya devam etmiş, paralel bir biçimde Batılılaşmanın hem uygulayıcısı hem de uygulandığı alan olan devlet modern esaslara dayanan dönüşümünü sürdürmüştür. Bunun en önemli göstergesi, eğitim alanında yapılan düzenlemelerle ve açılan okullarla modern kadroların yetiştirilmesine devam edilmesidir. II. Abdülhamid Dönemi'nin Batılılaşma çalışmalarına seyfiye sınıfı üzerinden bakıldığında söylenmesi gereken ilk şey, Tanzimat Dönemi'nde Moltke ile benimsenen Prusya modelinin Albay Freiherr von der Goltz ile önemini koruduğudur. Goltz Paşa'nın 1895 yılına kadar yürüttüğü çalışmalarla askeri eğitim sistemi önemli ölçüde genişletilmiş ve topçu sınıfı Almanya'dan getirilen yeni toplarla daha da modernleştirilmiştir. (Hale, 1996: 37). Diğer taraftan Mekteb-i Harbiye'nin ismi Mekteb-i Fünûn-u Harb olarak değiştirilmiş ve müfredatı yeniden yapılandırılmıştır. Daha önceki dönemlerde açılan modern askeri tıp, topçuluk, deniz ve kara mühendis okullarının ise kapasiteleri arttırılmıştır. (Lewis, 1998: 179). Tanzimat Dönemi'nde İstanbul ile taşrada kurulan askeri rüşdiye ve idadilere yenilerinin eklenmesi de II. Abdülhamid'in modern askeri kadroların yetişmesi yönündeki çabasına başka bir örnek olmuştur. Yani bu dönem askeri okulların yurt genelinde yaygınlaştırılması faaliyetlerinden vazgeçilmemiştir. (Kara, 2016: 556). Ancak II. Abdülhamid, eğitim ve teçhizat açısından pek çok yatırım yaptığı ordudaki kara güçlerinin gerçek mermilerle talim yapmasına ya da donanma gemilerinin Boğaz'a çıkmasına izin vermemiştir. Bu tavrı, Osmanlı bürokrasisini kontrolü altında tutma isteğinin seyfiye sınıfına yansımaları olarak değerlendirilmelidir.

Kişi merkezli geleneksel anlayış ile Batılılaşma siyasetinin bir arada uygulanması Tanzimat Dönemi'nden farklı bir tablo ortaya çıkarmıştır. Batı, teknik-teknolojik ve kültürel olanaklarıyla alınması gereken bir model olarak görülürken siyasi birikimi bunun dışında bırakılmıştır. Dolayısıyla II. Abdülhamid her ne kadar modern kadroların yetişmesine önem verse de onların Tanzimat Dönemi'ndeki gibi geniş bir hareket alanına sahip olmalarına izin vermemiştir. Söz konusu yaklaşımın modern bürokrasi üzerinde yarattığı etki ise tam tersi bir yönde olmuş ve Genç Osmanlılar hareketinin mirasçısı olarak ortaya çıkan Jön Türkler, öncüllerine göre daha kurumsal bir muhalefet hareketi yürütmüşlerdir. II. Abdülhamid modern kadroların Batılı siyasi kültürle irtibat kurmalarını istememiştir ancak "... mülkiye ve harbiye gibi okullarda eğitim gören yeni kuşaklar hem liberal ve anayasal düşüncelerin hem de kitaplarını gizlice okuyup tartıştıkları Yeni Osmanlıların etkisinde kalmışlardır." (Zürcher, 2009: 135). Bu nedenle Batılı anlayışla sivil ve askeri memur yetiştiren eğitim kurumları, Jön Türk hareketinin kaynağını teşkil etmiş ve padişahın tahttan indirilmesi ile meşrutiyetin tekrar ilan edilmesi temel amaç kabul edilmiştir. Söz konusu amacın

hayata geçirilmesinde modern askeri kadroların katkılarını yakından bakıldığında, Genç Osmanlılar hareketi içerisinde üstlendikleri rolün Jön Türk hareketinde daha köklü olarak devam ettiği görülmektedir. Bu durum, 1902 yılında Paris'te toplanan 1. Jön Türk Kongresi'ne de yansımıştır. Osmanlıda meşruti yönetime nasıl geçileceğinin tartışıldığı kongrede, Ahmet Rıza'nın dâhil olduğu çoğunluk "... hedefe ulaşmak isteniyorsa ordunun bu işe katılmasının şart olduğunu..." (Karpaz, 2010: 105) savunmuş ancak Batılı devletlerin yardımlarının daha geçerli bir çözüm olacağını düşünen Prens Sabahattin ve taraftarları bu görüşü kabul etmemiştir. Böylece Jön Türkler askerin mevcut yönetime doğrudan müdahalesini meşru görenler ve görmeyenler olarak iki kanada bölünmüştür. Yaşanan bölünme, devlet yönetimine talip bir hareketin askeri kadroları hem kendi bünyesinde hem de devlet içerisinde nereye konumlandırılacağı ile ilgili bir tartışmanın sonucudur. 1902'de Paris'te üzerinde uzlaşamayan bu konuya net yanıt 1907'de yapılan 2. Jön Türk Kongresi'nde verilmiştir. Cevabın netleşmesinde "... Jön Türklerin 1906'da Selanik'te subay ve devlet memurlarından bir grubun kurmuş olduğu Osmanlı Hürriyet Cemiyeti ile birleşmesi..." (Tunaya, 1952: 113) etkili olmuştur. Kongrede, "... anayasanın yeniden yürürlüğe konulması, meşruti rejime dönülmesi, parlamentonun toplanması ve devletin tüm uyruklarına eşit haklar verilmesi..." (Akşin, 1987: 65-66) amaçlarına gereken bütün araçlar kullanılarak ulaşılabilmesi kararı alınmış ve modern askeri kadroların Jön Türk hareketi içerisindeki yeri meşrulaştırılmıştır. Askeri yöntemlerin meşru kabul edilmesinin doğrudan sonucu ise 3 Temmuz 1908'de Resne'de Kolağası Niyazi Bey'in 200 asker ve 200 sivilden oluşan kalabalık bir grupla dağa çıkması olmuştur. Bu hareket, İstanbul'a meşrutiyeti tekrar ilan etmesi yönünde yapılmış askeri bir baskıdır. Sultan Abdülhamid çıkan isyanı bastırmak için tümen komutanlarını görevlendirmiş ancak başarılı olunamaması nedeniyle 24 Temmuz 1908'de II. Meşrutiyet'i ilan etmek zorunda kalmıştır. Süreç baştan sona gözden geçirildiğinde dikkati çeken şey, modern askeri kadroların hareket içerisinde kısa sürede yer edinme aşamasından ağırlık kazanma aşamasına geçtikleridir. Bu durum, I. Meşrutiyet'in ilan edilmesinde üstlenmiş oldukları rolün II. Meşrutiyet'te büyüdüğünü ve yetkinlik kazandığını göstermektedir. Seyfiye sınıfının modern kadroları, parçası oldukları Jön Türklerin kronikleşen sorunlara Abdülhamid'in çözüm olamayacağı düşüncesini paylaşarak ve hâkim Batılılaşma yorumu nedeniyle kendi hareket alanlarının kısıtlandığı gerçeğinden yola çıkarak bir düzen değişikliğine gidilmesini sağlamışlardır. Üstlendikleri bu rol, seyfiyeden beklenen askeri işlevlerin ötesinde farklı bir işlevin varlığına işaret etmektedir.

Jön Türk hareketi 1902 yılında düzenlediği ilk kongre ile II. Abdülhamid'e muhalif olan her grubu tek bir çatı altında toplamayı amaçlamıştır. Ancak başını Ahmet Rıza ve Prens Sabahattin'in çektiği ayrışma, kongrenin ardından hareketin iki cemiyete bölünmesi ile sonuçlanmıştır. Prens Sabahattin İngiltere'nin yardımlarına dayanan bir düzen değişikliğini Teşebbüs-i Şahsi ve Âdem-i Merkeziyet Cemiyeti'ni temsilen dile getirirken Ahmet Rıza ise modern askeri kadroları merkeze alan çözüm önerisini İttihad ve Terakki Cemiyeti adına seslendirmiştir. Dolayısıyla II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesini ve meşrutiyetin tekrar ilan edilmesini amaçlayan Jön Türk hareketinin zaman içerisinde İTC'nin düşüncelerini benimsediği söylenmelidir. Bu durum, 1908 yılındaki sürecin doğrudan İTC ile ilgili olduğunu göstermektedir. Nitekim cemiyet 1918 yılına kadar gizli ya da açık olarak devlet yönetimini üstlenmiş, bu nedenle askeri kadrolar muhalif bir hareketin değil, bir 'devlet partisi'nin parçası haline gelmişlerdir.

İTC Dönemi; seyfiyede modern yaklaşımlarla yapılan teşkilat düzenlemelerinden ziyade, o zamana kadar Batılı esaslara dayanarak kurulmuş Osmanlı ordusunun kullanımına karşılık gelen bir dönemdir. 1911 Trablusgarb, 1912-1913 1. ve 2. Balkan Savaşları ve 1914 Dünya Savaşı 18. yüzyıldan itibaren açılan eğitim kurumları, sağlanan teçhizat ve teşkilatlanma çalışmalarıyla modernleştirilen Osmanlı ordusunun istenilen düzeye ne kadar geldiğini ortaya koymuştur. Bu noktada söylenmesi gereken ilk şey, devletin ayakta tutulması amacıyla uygulanan Batılılaşma siyasetinin orduda asli görevlerini başarıyla yerine getirecek bir dönüşüme yol açmadığıdır. Çünkü yukarıda sayılan savaşlarda önemli toprak kayıpları yaşanmış, dolayısıyla "... yeni ordunun atıfta

bulunabileceği şanlı günleri olmamıştır.” (Özdağ, 2006: 33). Asli sorumlulukları konusunda yanlışlanmalarına karşın modern askeri kadrolar, bir parçası oldukları İTC içerisinde gittikçe büyüyen bir belirleyiciliğe sahip olmuşlardır. Bu gelişmede, İTC'nin devlet yönetimini dolaylı olarak üstlendiği 1908 sonrasında yaşanan iç siyasi gelişmelerin etkisi olmuştur. 1909 yılında İTC muhaliflerinin çıkardığı 31 Mart Ayaklanması'nın Rumeli'den gelen ve İTC'ye bağlı Harekât Ordusu tarafından bastırılması önemlidir. Askeri kadrolar yönetimi müdahale sonrası sivilere bırakmış ancak uygun görmedikleri kararları veto etme hakkını ellerinde tutmuşlardır. (Ahmad, 1986: 219). Bu müdahale ordunun sadece bir sivil-asker ittifakı olan İTC'nin değil, devlet yönetiminin de doğal bileşeni olduğunu göstermiştir. Söz konusu gerçeği pekiştiren gelişme ise 23 Ocak 1913'te yaşanmıştır. Başını Enver ve Talat Beylerin çektiği İTC'li bir grup Bâb-ı Âli'ye gelerek silah zoru ile Sadrazam Kamil Paşa'nın yazılı istifasını almışlar ve Sultan V. Reşad'a Mahmud Şevket Paşa'yı sadrazam tayin ettiğine dair ferman imzalatmışlardır. Bâb-ı Âli Baskını, modern askeri kadroların yönetimi tek başına üstlenmelerini sağlamış ve 1918 Sonbaharına kadar devam edecek Enver, Talat, Cemal Paşalar Dönemi'ni başlatmıştır. Dolayısıyla 1908-1918 yılları arasında, İTC içerisindeki sivil-asker dengesi ikincisinin lehine gittikçe ortadan kalkmış ve hem cemiyet hem de devlet yönetiminde sadece modern askeri kadroların etkili olduğu bir süreç yaşanmıştır. Bu durum, seyfiye sınıfının devlet yapısı içerisinde üstlendiği yeni işlevin en net biçimde belirmesi olarak yorumlanmalıdır.

Seyfiye sınıfı, III. Selim Dönemi'nden itibaren Batılılaşma siyaseti çerçevesinde modern esaslara göre yeniden inşa olunmuş ve güçlü bir hale gelirse devletin de güçleneceği düşünülmüştür. Batı'da modern devletlerin iç ve dış egemenlik iddialarının araçları olarak kurulan modern orduların, Osmanlıya savaş meydanlarında kendisini belli eden askeri sorunların çözümü amacıyla getirildiği görülmektedir. Osmanlı ordusu; askeri eğitim, teşkilatlanma, askere alma uygulamaları gibi konular üzerinden Batı'daki örneklerine dönüştürülmeye çalışılmıştır. Bu yolla seyfiyenin 17. yüzyıldan itibaren dağılmış iç teşkilat düzeni ve devlete olan sadakati yeniden tesis edilmek istenmiştir. Ancak savaş meydanlarında benzer başarısızlıklarla karşılaşılması, orduyu modernize etme çabalarında istenilenden uzak sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Osmanlı ordusunun teşkilat yapısında Batılı esaslara göre sağlanan değişime eş zamanlı bir işlevsel farklılaşma da eşlik etmiştir. Hatta teşkilatlanma konusunda yapılan çalışmalar derinleştikçe işlevsel farklılaşma daha net bir biçimde ortaya çıkmıştır. Söz konusu farklılaşmanın karşılığı, modern askeri kadroların devlet yönetiminde gittikçe daha kapsamlı ve uzun süreli bir söz sahipliği elde etmeleridir. Seyfiye Klasik Dönem'de kendi çıkarlarına odaklanarak zaman zaman merkezde ve çevrede kısa süreli müdahalelere kalkışmasına karşın, genellikle kalemiye ve ilmiye sınıflarını dengeleyen bir yapı arz etmiştir. Ancak III. Selim'den İTC'ye bir bütün Batılılaşma Dönemi'nde, tüm gücü gittikçe elinde toplamış ve devlet yönetimindeki hareket alanı Klasik Dönem'de kendisine çizilen sınırların ötesine neredeyse 'kalıcı' olarak geçmiştir. Bu durum başlarda, geleneksel kadrolara karşı varlığını koruma refleksiyle de ilgiliyken bir süre sonra Batılılaşma siyasetine yüklenen 'devletin ayakta tutulması' ideali daha ağır basmıştır. Artan sorumluluk duygusu kaynağını modern askeri kadroların yetiştikleri okullardan almıştır. Hem sahip olunan formasyon hem de devletin -Batılılaşma siyasetini esas alarak yaşadığı dönüşüme rağmen- sorunlarını çözememesi modern askeri kadroların kendilerine doğru gelmeyen her uygulamanın karşısında yer almalarını, devlet yönetimine daha fazla müdahil olmayı kendileri için bir hak ve zorunluluk olarak görmelerini sağlamıştır.

Osmanlı seyfiyesi devletin sacayaklarından biri olarak Klasik Dönem'e göre yönetimde farklı bir konum elde ederken ne eski 'şanlı günlerine' dönebilmiş ne de model olarak aldığı Fransa ve Prusya ordularına benzeyebilmiştir. Batılılaşma siyaseti eldeki askeri kültürün değişmesine yol açmış ancak tam olarak kopulamayan askeri kültür de kaynağındaki modern ordu yapılanmasından farklı bir tablo ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle seyfiye sınıfı önceki dönemlere göre işlevsel bir farklılaşma yaşarken meydana getirdiği ordu da kaynağındaki örneklerinden farklı işlevlere sahip

olmuştur. Batı-dışı ile kurulan yeni ilişkilerin yürütülebilmesi için ortaya çıkan modern devletler; kendi içlerindeki, Batı coğrafyasındaki ve kontrol altına almak istedikleri yerler üzerinden dünyadaki varlıklarını oluşturdukları modern ordular aracılığıyla devam ettirmişlerdir. Modern ordular, her bir Batılı gücün söz konusu ilişkilerde önemli payeler elde edebilmesi için kullandığı birer şiddet aracı olmuştur. Ancak Osmanlı gibi amacı modern dünyaya uyum sağlamak olan bir yapıda ise modern ordu teşkilatı iç ve dış egemenlik iddiasının bir aracı olarak değil, doğrudan devletin bileşenlerinden biri olarak oluşturulmuş ve bir süre sonra parçası olduğu devlet aygıtını üstlendiği ‘ayakta tutma’ sorumluluğuyla dönüştürmüştür. Bu nedenle modern devlet modelinde siyasi aygıtla şiddet aygıtı arasındaki ilişki, ilkinin ikincisini belirlediği bir hiyerarşiye denk düşerken Osmanlı modern askeri kadroları kendilerini, Batılılaşma siyasetinin uygulayıcı ve üretici kaynağı olarak konumlandırıp devletle özdeşleştirmişlerdir.

Sonuç Yerine

Osmanlı Devleti, Batı ile içerisinde ekonomik ve siyasi rekabeti barındıran bir iletişime sahip olmuştur. Bu nedenle coğrafi keşiflerle başlayan Batı merkezli dönüşümden kendisini soyutlayamamış ve 17. yüzyılda görünürleşen idari, mali ve askeri sorunları modernite ile daha da derinleşmiştir. Ancak bir yüzyıl önce sorunların parçası olan Batı, 18. yüzyıldan itibaren çözümün parçası olarak algılanmış ve onu bir model olarak alma isteği modern birikimin ‘içeriye’ aktarılmasını sağlamıştır.

Batı-dışı coğrafyalarla ekonomik ve siyasi alanda yeni ilişkiler kurulmasına karşılık gelen modern dünya, söz konusu ilişkilerin organizasyonunu sağlayacak farklı bir siyasi yapı gerektirmiş ve 17. yüzyılın monarşilerinden 18. yüzyılın ulus-devletlerine evrilen bir çizgide tüm kurumsallaşmasıyla modern devlet inşa olunmuştur. Feodal Dönem’in tersine sıkı bir merkeziyetçiliğin ve mesleki profesyonelleşmenin hâkim olduğu yeni siyaset aygıtı, kendisinininkiyle benzer özellikte bir ordu yapısı ortaya çıkarmıştır. Hem Batı-ıç’ni hem de Batı-dışı’ni kapsayan yeni ilişkiler üzerinde kontrol sağlamak isteyen her bir Batılı güç, modern ordularını 19. yüzyıl içerisinde vücuda getirmiştir. Yakaladıkları ivme ise yeni koşullara uyum sağlamak durumunda olan Batı-dışı devletlerin modern siyasi ve askeri birikimi kendi bünyelerine uygulamaları anlamına gelen Batılılaşma hareketlerine neden olmuştur.

Bu devletlerden biri olarak Osmanlı, söz konusu birikimi öncelikli olarak askeriye üzerinden almıştır. Ancak zamanla Batılılaşma siyasetinin etki alanı seyfiye sınıfını aşarak ilmiye ve kalemeye doğru genişlemiştir. Batılılaşmanın ‘ayakta tutulmak istenen devletin modern esaslara göre dönüştürülmesi’ anlamına gelmesi, Osmanlı bürokrasisini değişimin nesnesi haline getirmiştir. Bu çerçevede özellikle kalemiye ve seyfiye modern devlet esaslarına göre yeni bir teşkilatlanmaya gitmiştir. Ancak kaynağında merkezi bir yönetim aygıtının kurulmasına karşılık gelen modern devlet, Osmanlıda 17. yüzyıla kadar zaten var olan ve sonrasında ise bozulan merkeziyetçiliğin sağlamlatırılması amacına hizmet etmiştir. Dolayısıyla üzerine inşa edildiği zeminin farklılığı hem klasik yönetim şemasının geride kaldığı hem de elde edilen sonucun model olarak alınana benzemediği bir tablo ortaya çıkarmıştır. Bu çerçevede Osmanlı bürokrasisi, ‘padişahın kulları’ tanımlamasıyla birbirini dengeleyen güçlerin toplamı olmanın dışına çıkmış ancak yerine ikame edilen de kaynağındaki gibi bir devlet yapısına karşılık gelmemiştir. Geleneksel ve modern kadroların birlikte var olmalarını bu bağlamda anlamlandırmak gerekmektedir.

Osmanlı bürokrasisinin Batılılaşma siyaseti ile yeni bir yapıya kavuşması en belirgin olarak seyfiyede gözlenmiştir. 1826 yılında yeniçeri ocağının tasviye edilmesi, geleneksel kadroların bu sınıf içerisinde daha etkisiz kalmasına neden olmuştur. Bu durum, modern esasların seyfiyeye daha derinlikli olarak işlenmesini de mümkün kılmıştır. Nitekim modern askeri kadrolar, Batılılaşma siyasetiyle değişimin nesnesi haline gelen Osmanlı bürokrasisinde bir süre sonra değişimin öznelere dönüşmüşlerdir. Kaynağında modern devletin iç ve dış egemenlik iddiasını hayata geçirmekle yükümlü personeli oluşturan subaylar, Osmanlıda devleti kurtarmak rolü üzerinden

kendilerini tanımlamışlar ve devletle özdeş bir siyaset üreticiliğine/uygulayıcılığına soyunmuşlardır. Seyfiyenin Klasik Dönem’de kendisinden beklenen sorumlulukların ötesine geçtiğini de gösteren bu farklılaşma, Batılılaşma siyasetine yüklenen anlam ile örtüşmektedir. 1839’da başlayan Tanzimat Dönemi ile seyfiye sınıfı içerisinde görünür olmaya başlayan modern kadrolar, İTC Dönemi’ne gelindiğinde devlet yönetiminde görünür olmanın ötesine geçmiş ve tek belirleyici güç haline gelmişlerdir. Bu durum, siyaset kurumu ile askerlik kurumu arasındaki sınırları özenle çizen ve ikincisini birincisine bağlı kılan Batılı modern devletlerin zıttı bir görüntü vermekte ve modern askeri kadroların Osmanlıda kendilerini devletin sahibi ve Batılılaşma siyasetinden sorumlu bir odak olarak gördüklerine işaret etmektedir. Dolayısıyla Osmanlıda modern askeri kadroların kendileri ile siyaset arasına koydukları mesafe, Batı’dakinden çok farklı olmuştur.

KAYNAKÇA

- Ahmad, F., (1986). *İttihad ve Terakki: 1908-1914*, Çev.: Nuran Yavuz, Kaynak Yayınları, İstanbul.
- Akşın, S., (1987). *Jön Türkler ve İttihad ve Terakki*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Belge, M., (2011). *Militarist Modernleşme: Almanya, Japonya ve Türkiye*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Black, J., (2003). “Devrim ve Napoleon Savaşları”, *Top, Tüfek ve Süngü: Yeniçağda Savaş Sanatı (1453-1815)*, Ed.: Jeremy Black, Çev.: Yavuz Alogan, Kitap Yayınevi, İstanbul.
- Findley, C., (2011). *Kalemîyeden Mülkiyeye: Osmanlı Memurlarının Toplumsal Tarihi*, Çev.: Gül Çağalı Güven, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2. Basım, İstanbul.
- Giddens, A., (2005a). *Sosyoloji: Kısa Fakat Eleştirel Bir Giriş*, Çev.: Ülgen Yıldız Battal, Phonix Yayınevi, Ankara.
- Giddens, A., (2005b). *Ulus Devlet ve Şiddet*, Çev.: Cumhur Atay, Devin Yayıncılık, İstanbul.
- Hale, W., (1996). *1789’dan Günümüze: Türkiye’de Ordu ve Siyaset*, Çev.: Ahmet Fethi, Hil Yayınları, İstanbul.
- Heper, M., (1977). *Türk Kamu Bürokrasisinde Gelenekçilik ve Modernleşme: Siyaset Sosyolojisi Açısından Bir İnceleme*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Huntington, S., (2006). *Asker ve Devlet: Sivil Asker İlişkilerinin Kuram ve Siyaseti*, Çev.: Kazım Uğur Kızılaslan, Salyangoz Yayınları, 2. Basım, İstanbul.
- İnalçık, H., (1958). “Osmanlı Padişahı”, *A.Ü. Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi*, C. 13, S. 4, 68-79.
- İnalçık, H., (2009). *Osmanlı İmparatorluğu Klâsik Çağ (1300-1600)*, Çev.: Ruşen Sezer, Yapı Kredi Yayınları, 13. Basım, İstanbul.
- Kara, H., (2016). “Sultan II. Abdülhamid Devri Osmanlı Harp Okulunda Modernleşme; ‘Modernist-Gelenekçi Subaylar Arasındaki Çekişme Üzerine Bir Değerlendirme’”, *Turkish Studies*, S. 11/21, 551-564.
- Karal, E. Z., (1995). *Osmanlı Tarihi: Islahat Fermanı Devri (1861-1876)*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 5. Basım, Ankara.
- Karpat, K., (2010). *Osmanlı’dan Günümüze Asker ve Siyaset*, Timaş Yayınları, İstanbul.
- Mardin, Ş., (1996). *Jön Türklerin Siyasi Fikirleri: 1895-1908*, İletişim Yayınları, 5. Basım, İstanbul.

-
- Moreau, O., (2010). *Reform Çağında Osmanlı İmparatorluğu: Askeri Yeni Düzenin İnsanları ve Fikirleri: 1826-1914*, Çev.: Işık Ergüden, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Ortaylı, İ., (1995). *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, Hil Yayınları, 3. Basım, İstanbul.
- Özdağ, Ü., (2006). *Atatürk ve İnönü Dönemlerinde Ordu-Siyaset İlişkisi*, Bilgeoğuz, İstanbul.
- Reyhan, C., (2012). “Osmanlı Devleti’nde Siyasal İktidar ve Seyfiye Sınıfı: Vezir-i Azamlık Örneği”, *A.Ü. Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi*, S. 31, 209-224.
- Sander, O., (1993). *Anka'nın Yükselişi ve Düşüşü: Osmanlı Diplomasi Tarihi Üzerine Bir Deneme*, İmge Kitabevi, Ankara.
- Sezer, B., (1988). *Türk Sosyolojisinin Ana Sorunları*, Çağ Basım, İstanbul.
- Shaw, S., (1994). *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye: Osmanlı İmparatorluğunun Yükselişi ve Çöküşü*, C. 1, Çev.: Mehmet Harmancı, E Yayınları, 2. Basım, İstanbul.
- Tuna, K., (1991). “Türk Sosyolojisinin Batı Sosyolojisi ile İlişkisi ve Sonuçları”, *75. Yılında Türkiye’de Sosyoloji*, Bağlam Yayınları, İstanbul, 29-38.
- Tunaya, T. Z., (1952). *Türkiye’de Siyasi Partiler: 1882-1952*, Doğan Kardeş Matbaası, İstanbul.
- Tunaya, T. Z. (1999). *Batılılaşma Hareketleri-1*, Cumhuriyet Yayınları, İstanbul.
- Wallerstein, I., (1996). *Tarihsel Kapitalizm*, Çev.: Necmiye Alpay, Metis Yayınları, 2. Basım, İstanbul.
- Weber, M., (2012). *Bürokrasi ve Otorite*, Çev.: Bahadır Akın, Adres Yayınları, 5. Basım.
- Yalçındağ, S., (1970). “Kamu Yönetim Sistemimizin Tarihsel Evrimi Üzerine Notlar”, *Amme İdaresi Dergisi*, C. IV, S. 3, 20-57.
- Zürcher, E. J., (2009). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, Çev.: Yasemin Saner, İletişim Yayınları, 23. Baskı, İstanbul.